

ARANY OKLEVELES PSZICHOLÓGUSOK

Az ELTE PPK Kari Tanácsa 2018. október 17-én arany oklevelet adományozott az 50 éve pszichológia szakot végzett jubileumi ünnepeltek részére. A jubileumi oklevelek adományozása alkalmából az ELTE Ünnepi Közgyűlésén elhangzott prof. Dúll Andrea, az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karának általános dékánhelyettese ünnepi beszéde.

Az oklevelet hét pszichológus vehette át: Dr. Bagdy Emőke, Dr. Haraszti Gyuláné Kiss Eszter, Dr. Juhász Erzsébet, Dr. Kalmár Magdolna, Dr. Nagy Attila, Sulyok Tamás József és Dr. Szombathelyi Éva.

Tisztelt Ünnepi Közgyűlés, tisztelt Rektor Úr, tisztelt Jubilálók, kedves Vendégek!
Tisztelettel és szeretettel köszöntöm a jubileumi diplomásokat!

Nagy öröm és megtiszteltetés számomra, hogy a kedves kollégákat a Pedagógiai és Pszichológiai Kar képviselőjeként én köszönhetem. Néhányukban tanáraitam, volt főnökömet és jelenlegi kollégámat is tisztelhetem.

Az évfordulók remek alkalmakat jelentenek arra, hogy elgondolkodjunk az eltelt éveken. Az elmúlt 50 év nemcsak a ma arany oklevelüket átvevő kedves kollégák számára, személyes életútjuk nézőpontjából fontos, hanem a pszichológia egésze szempontjából is.

Nem könnyű 50 évet áttekinteni – nem csak a most rendelkezésemre álló idő rövidsége miatt, hanem már csak azért sem, mert pszichológusként három évtizede magam is részese, átélője vagyok a pszichológia alakulásának, fejlődésének. A ma arany oklevelüket átvevők szakmai pályája teljes mértékben átíveli ezt az ötven évet, amelyet sok tekintetben a pszichológia hőskorának tekintünk, magyarországi vonatkozásban mindenképp.

A nagy társadalmi átalakulások közepette hol simább szakaszokban, hol nagy kavarodások által kísérve eleinte tanulták, majd művelték a pszichológiát, amely az elmúlt 50 évben nem csak itthon, de az egész világon újjászületett.

A pszichológia és maga a pszichológus hivatás fokozatosan alakult ki a 20. század során (Pléh, 2008). A legtöbb országban (nálunk is) háromféle szerep – filozófus és természettudós, üzletember és biológus, orvos és filozófus – szerepegyeztetéséből, szerephibridizációjából (Pléh, 2003) született. Hosszú időn keresztül elsősorban akadémikus diszciplína volt, ugyanakkor kezdettől hangsúlyozta az emberek jóllétének fontosságát: a pszichológia „a boldogságot az emberek jogos céljának tartja, és viszony-

A képen látható (balról jobbra): Dr. Juhász Gábor TáTK dékán, Dr. Düll Andrea PPK általános dékánhelyettes, Dr. Somssich Réka ÁJK oktatási dékánhelyettes, Dr. Borhy László rektor, Dr. Sonkoly Gábor BTK dékán, Dr. Kozsik Tamás egyetemi docens, IK tudományos és innovációs ügyek dékánhelyettese

lagos megnyomorított körülményeik között is a boldogság növelését tartja támogatandónak” (Pléh, 2008, 391). Ez a törekvés az arany okleveles kollégák személyes életútjában is jellemző. Maga a pszichológia és a pszichológus szakma sorsa egyáltalán nem a töretlen boldogságnövekedéssel jellemezhető, Pléh Csaba szavaival inkább egy „hősies múlt”-ból (Pléh, 2016, 701) és annak során alakult ki. Hogy ezt érzékeltessem, engedjenek meg egy mozaikszerű áttekintést a magyar pszichológia elmúlt 50 évéről.

A pszichológus szakma tanszékei, a „pszichológiai részlegek az egyetemi világban többnyire a filozófia valamilyen tagozatai voltak, s csak a második világháború után jelent meg az akadémikus önállósulás. Európa keleti részén, így Magyarországon is ezt a folyamatot sok ideológiai és társadalmi alapú megtorpanás kísérte. Az embert önmagában tekintő, s viszonylag stabil paraméterekkel tudományosan vizsgálhatónak tartó pszichológia sokféle rendteremtő és gyors változást hirdető mozgalom számára gyanús” (Pléh, 2008, 556).

A pszichológia hányatott sorsát, ugyanakkor újra- meg újramegújulási képességét jelzi, hogy Budapesten az 1912-ben alapított Fővárosi Pedagógiai Szemináriumnak kezdettől volt pedagógiai-lélektani laboratóriuma, amit az a Révész Géza vezetett, akinek életrajzában fontos időszak „1918–19. Tanszék s egyetem szervezése forradalmak közepette” (Pléh, 2009a, 76). Összességében, az ELTE-n 100 éves a pszichológia oktatása: 1918 októberében bízták meg Révészt a Budapesti Tudományegyetemen (a későbbi ELTE-n) kísérleti lélektani tanszék szervezésével: „A Császári és Apostoli Királyi Felsége [...] legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy a budapesti tudományegyetemen a kísérleti lélektan számára a költségvetésileg rendelkezésre álló elő-

A képen látható ünnepeltek és ünneplők: balról jobbra felső sor: Dr. Takó Emőke, Varga Zsuzsa, Dr. Bagdy Emőke, Helmich Dezső;
balról jobbra alsó sor: Dr. Nagy Attila, Dr. Juhász Erzsébet, Dr. Császár Ildikó

adói tiszteletdíj felhasználásával rendkívüli tanszék szerveztessék” (Pléh, 2009a, 77). Igaz, hogy „Révészt [gyakorlatilag azonnal – beszúrás DA] felfüggesztik állásából azon hamis vád alapján, hogy nem volt hajlandó magát alávetni a filozófiai fakultás igazságszolgáltatásának” (Pléh, 2009b, 473). Azonban „Révész nem egykönnyen adta meg magát. Hosszan érvelt az empirikus munkát képviselő ’lélektani intézet’ megtartása mellett az új miniszternek írott beadványában” (Pléh, 2009b, 477). „Révész személyét és intézetét egyaránt támadások érték, minek következtében ő rövidesen külföldre távozott, és az „egyetemi gyermeklélektan tanítás jó időre ellehetetlenült” (Donáth, 2007, 51). A Budapesti Egyetemen végül 1947-ben alakult meg egy tartósan működő Lélektani Tanszék, de a valódi pszichológusképzés csak 1963-ban kezdődhetett el (Pléh, 2003).

Pléh Csaba szerint a pszichológia újramegjelenése a magyar tudományos életben 1960–70 közé tehető, ez „az újjászületés kora” (Pléh, 2016, 703), amikor „a Kádár-korszak konszolidációjának szerény részeként megjelenik itthon az akadémikus és az alkalmazott pszichológia” (Pléh, 2016, 701). Ennek a képzésnek voltak részesei a tisztelt jubileumi diplomások. Ebben a „hősies” fejlődésben a pszichológia elsődleges érdeklődési területévé váltak egyrészt az egészségügy, másrészt a társadalmi problémák (Pléh, 2008). Ennek a folyamatnak a lényege részben az volt, hogy a pszichológia eltávolodott az orvosi területektől, például elkülönült a pszichiáter és a pszichológus munkája (Pléh, 2008), majd fokozatosan megtalálta helyét a pedagógiával való viszonylatában is (Pléh, 2010). A 70-es évek Mérei Ferenc szavaival „egy fölfutó időszak volt” (idézi Borgos, 2006, 18–19).

Az elmúlt ötven év egésze hősiessé korszaknak tekinthető – akik itt most jelen vannak, jól tudják, mert átélték. A gyógyítás sok tekintetben hősiessé hozzáállást, megnyilvánulásokat kíván a mindennapi emberi szinten, hiszen a pszichológus önmagával, személyiségével gyógyít, életminőséget javít – ehhez, a szakmai hozzáértés és elkötelezettség mellett nyilvánvalóan nagy énerő is szükséges, aminek a kialakulását és fenntartását az ebben a korszakban kialakult szakmai csoportok is támogatták. Jellemzően ezek a szakmai csoportok szinte életközösséggé is formálódtak. Mérei Ferenc szavaival: „A közönség keresésének és a személyiség hangsúlyának összeegyeztetési igénye állandó feladat [...] [Ennek – beszúrás DA] hatékony útja valószínűleg a társas szerződés, [...] a másik megértése, a többiekhez való igazodás, empátia és megegyezés, alkudozás és kompromisszum. Lényege a biztonságtudat, az a tudat, hogy akivel kötöttem, az betartja, illetve azok, akikkel megegyeztem, tiszteletben tartják a szerződést. Ez védheti meg az embert legbiztosabban a nehéz helyzetekben is” (idézi Bagdy, 1985, 247–248).

„Pár tucat ember művelte valahogyan (értve ezen, hogy szűkös keretekben) az ekkoriban gyakran lenézett vagy lesajnált pszichológiát” (Pléh, 2016, 703). Nem volt könnyű a gyógyító realitást képviselni „sem a pártpropaganda optimista betegséggpolitikájával szemben”, sem a „nagypszichiátra” (mindkét idézet: Pléh, 2016, 703) kemény, gyógyszeres kezelést középpontba állító betegség- és gyógyításfogalmával szemben. A klinikai, gyógyító felnőtt- és gyermekpszichológusok főleg a legendás Mérei Ferenc körül kialakult sodró közegben éltek. „Mérei rendkívül kitárulkozó, nagyon informális, ugyanakkor expanzív” (Pléh, 2016, 704), „szuggesztív, öntörvényű és másokat is erre inspiráló személyiség” (Borgos, 2006, 25), gyakran szubjektívan megnyilvánuló szakember volt, „beállítódásának crédója: nem várni, nem hagyni-megtörténni, hanem aktívan keresni, elébe menni, és – főképpen – megtalálni és kiaknázni belőle a kellemest, az örömet” (K. Horváth, 2005, 114). „A Mérei köré szerveződött csoportok létrejötte és működése elválaszthatatlan az adott korszaktól, a társadalmi-politikai és szellemi kontextustól” (Borgos, 2006, 19) – és természetesen közvetve vagy közvetlenül, ünnepteink személyes életétől. A Mérei-csoport hatása ma is érződik a szakmában.

„Emberi kiállást kívánt a kísérleti pszichológia művelése [...] is” (Pléh, 2016, 703). Ennek alakulásában kulcsszerepe volt Kardos Lajosnak, aki így jellemezte önmagát: „Azt hiszem, nagyon is szemlélődő vagyok. Nem vagyok igazán erélyesen cselekvő” (Pléh, 1985, 350). Kardos „nem volt robusztus egyéniség, aki érzelemgerjesztő és lenyűgöző eréllyel teremt maga körül mesternek kijáró atmoszférát. Ennek ellenére, vagy éppen ezért, vitathatatlan tudományos és emberi hatékonysága, az őt övező tiszteletteljes és szeretetteljes légkör, amelynek kialakulásában időtálló tudomány-ethosza és kristályosan tiszta gondolatvezetése, kifinomult modora és modorosságtól mentes egyéni »charme«-ja mind közrejátszott” (Hunyady, 1985, 374).

A következő évtized lényegi folyamatait (1970–80) a társadalmi individuáció mellett a pszichológia terjedése és az egyre specializálódó szakmai kompetenciák kialakulása jelentette (Pléh, 2016).

1980–90 között lezajlott a pszichológia társadalmi szintű elfogadása, párhuzamosan az „ideológiai ellenőrzés gyengülésé”-vel és a „létező szocializmus kibontakozó válságá”-val (Pléh, 2016, 701).

1990–2010 között pedig „az igazi felfutás korszaka” zajlott, sajnos, egyúttal szembeállítva „a pszichológiai szociális ellátórendszer visszaszorulásával” (Pléh, 2016, 701).

Ez a nagyon rövid, mozaikos áttekintés talán láttatni engedte, hogy milyen nagyívű folyamat játszódott le a hazai pszichológia elmúlt 50 évében. Mindazoknak, akik részt vettek a pszichológia újraalakulásának 50 éves folyamatában és munkájukkal aktívan újratertették ezt a szakterületet, köszönettel tartozunk.

Kedves Arany Okleveles Kollégák!

Ma a pszichológiatudomány népszerű, elismert – ugyanakkor sokak szerint válságon, de legalábbis „átalakuláson megy keresztül és új utakat nyit meg” (Szokolszky, 2018, 590). „A vizsgálódások és kétségek egyfajta bizalmi válság megfogalmazódásához vezettek az empirikus kutatások egy részének érvényességével és megbízhatóságával kapcsolatban” (Szokolszky, 2018, 568), gyakorlati oldalról pedig a pszichológia – tudományos tekintélye ellenére – sok tekintetben épp a trivializálódás, az „eltréningpiacosodás” irányába halad. Kiemelten fontos feladatunk egyik oldalon „a megfelelő tudományos kultúra kialakítása és fenntartása” (Szokolszky, 2018, 590), a másik oldalon az aurahegesztők, az életörömkovácsok „tanaival” szemben a pszichológia elhivatott szakmaiságának megőrzése.

A pszichológiának ebben a legújabb, komoly kihívásokat tartalmazó korszakában is számítunk az Önök értő és bölcs közreműködésére. További életpályájukhoz jó egészséget, sok boldogságot, pszichológiai növekedést kívánok személyes és szakmai területen egyaránt!

IRODALOM

- Bagdy, E. (Ed) (1985). A szabadság első pontja: szeretni az életet. Beszélgetés a 75 éves Mérei Ferencel. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 42(3), 241–253.
- Borgos, A. (2006). „Egy mutatóvány forgatókönyve”. Motívumok Mérei Ferenc pályájából és személyiségéből, nyilatkozatai és tanítványai tükrében. In A. Borgos, F. Erős, & Gy. Litván (Eds), *Mérei élet-mű* (pp. 11–34). Budapest: Új Mandátum Kiadó.
- Donáth, P. (2007). *Adalékok Nagy László pályájához*. Budapest: Trezor Kiadó.
- K. Horváth, Zs. (2005). A lélek segédigéi. A munkaszolgálat tapasztalata és elaborációja: Mérei Ferenc. *Korall*, 21–22, 97–123.
- Hunyady, Gy. (1985). Kardos Lajos (1899–1985). *Magyar Pszichológiai Szemle*, 42(5), 373–375.
- Pléh, Cs. (Ed) (1985). Élmények, barátok, örömök. Interjú a 85 éves Kardos Lajossal. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 42(4), 345–361.
- Pléh, Cs. (2003). *A természet és a lélek*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Pléh, Cs. (2008). *A pszichológia örök témái: történeti bevezetés a pszichológiába*. Budapest: Typotex Kiadó.
- Pléh, Cs. (2009a). Révész Géza – A sors feszültségei levelezése és székfoglalója tükrében. *Thalassa*, 20(4), 75–100.
- Pléh, Cs. (2009b). A korai magyar kísérleti pszichológia és a nagyvilág. Révész Géza emlékére. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 64(3), 467–495.
- Pléh, Cs. (2010). *A lélektan története*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Pléh, Cs. (2016). Intézmények, eszmék és sorsok a magyar pszichológia fél évszázadában 1960–2010. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 71(4/5), 699–731.
- Szokolszky, Á. (2018). Működési zavarok és megújulási törekvések a tudományos pszichológiában, a 21. század elején. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 73(4/3). 567–598.